

PERFECTUS

AC

2018/1

Kontakti revije

Poštni naslov

Uredništvo revije Perfectus AC
Svetovanje in izobraževanje, dr. Andrej Raspor, s. p.
Dolga Poljana 57
5271 Vipava
Slovenija

Kontakt

Tel: 00386 51 313 221
E-pošta: zalozba.perfectus@gmail.com

Glavni urednik

Andrej Raspor, Perfectus Slovenija

Odgovorna urednika

Bojan Macuh
Pedja Ašanin Gole

Uredniški odbor revije

Andrej Raspor, *Slovenija*
Bojan Macuh, *Slovenija*
Pedja Ašanin Gole, *Slovenija*
Sašo Murtič, *Slovenija*
Darko Lacmanović, *Črna gora*
Bill Nichols, *Velika Britanija*
Žaneta Trajkoska, *Severna Makedonija*
Milica Slijepčević, *Srbija*
Admir I. Beganović, *Bosna in Hercegovina*

Jezikovni pregled

Bojan Macuh, slovenski jezik
Darko Lacmanović, bosanski, črnogorski, hrvaški jezik
Pedja Ašanin Gole, srbski jezik

Naslovnica

<https://www.hloom.com/resources/templates/cover-pages/creative-design>

Arhiv revij

http://www.andrejrasspor.com/perfectus_zalozba

Mednarodna standardna serijska številka
(on line) **ISSN 2738-4586**.

Področje in opis revije

Revija Perfectus AC je interdisciplinarna znanstvena revija, ki objavlja prispevke s področja kadrov, turizma, odprtih inovacij, organizacije in menedžmenta v povezavi z industrijo 4.0. Vsebina ni omejena zgolj na navedene tematske sklope, ampak smo za vaše predloge odprti. Še posebej želimo objavljati prispevke, ki obravnavajo nove in aktualne teme in predstavljajo znanstvene dosežke v razvoju ter njihovo uvajanje in uporabo v praksi. Vsled tega objavljamo tudi tematske številke. Zato vas vabimo, da se nam pridružite.

Pogostost izhajanja

Revija Perfectus AC izhaja enkrat letno. Tematske revije izhajajo po potrebi.

Politika za prosti dostop

Revija Perfectus AC omogoča odprt dostop do svojih vsebin, ki temelji na načelu odprtih inovacij, po katerem bi prosto dostopni rezultati javnosti omogočile večjo globalno izmenjavo znanja.

Navodila avtorjem

V reviji Perfectus AC objavljamo znanstvene članke, rezultate raziskovalnega dela avtorjev. Prispevki so lahko napisani v slovenskem, angleškem, hrvaškem, bosanskem, srbskem (latinica), črnogorskem jeziku. Objavljamo izključno dela, ki še niso bila objavljena v znanstveni obliki v kakšni drugi reviji ali zborniku. Avtorji so odgovorni za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Prispevki niso honorirani. Objava prispevkov se ne zaračunava.

Besedilo naj bo oblikovano po navodilih (interesenti nam pišite, da vam posredujemo predlogo z bolj podrobnimi navodili). Na začetku prispevka, takoj za naslovom v originalnem in angleškem jeziku naj bo povzetek dolžine do 10 vrstic z do 5 ključnimi besedami. Članek naj obsega do 10 strani brez povzetkov, virov in prilog. Predložite tudi sliko in kratek strokovni življenjepis vsakega od avtorjev (do 10 vrstic). Članki morajo biti pred objavo lektorirani. Avtorji so odgovorni za jezikovno ustreznost. Ne uporabljajte opomb v besedilu. Eventualne opombe, ki naj bodo kratke, navedite na dnu besedila skupaj z literaturo. Seznam citirane literature oblikujte po APA-standardu. Na koncu prispevka so navedeni po abecednem redu. V kolikor je možno navedite DOI številko.

Predložene prispevke pregledata in ocenita najmanj dva neodvisna recenzenta. Na osnovi mnenj in predlogov recenzentov uredniški odbor ali urednik sprejmeta prispevek, zahtevata manjše ali večje popravke in dopolnitve ali ga zavrneta. Če urednik oz. recenzenti predlagajo večje popravke, se dopolnjeni prispevek praviloma pošlje v ponovno recenzijo.

Podrobna navodila najdete na:

http://www.andrejrasspor.com/perfectus_zalozba

IZOBRAZBENI RAZVOJ V SEVERNI PRIMORSKI REGIJI SLOVENIJE EDUCATIONAL DEVELOPMENT IN THE NORTHERN PRIMORJE REGION OF SLOVENIA

Sašo Murtič, Ingrid Franko Uhernik, Admir I. Beganović

Povzetek:

Iskati izobrazbeno strukturo prebivalstva v določenem kraju, v določeni pokrajini, v določeni lokalni skupnosti ali na državnem nivoju je vselej tvegano dejanje, sploh če smo skozi raziskavo iskali ustrezno izobrazbeno strukturo za opravljanje določene. Vprašljivo je predvsem zato, ker so tovrstni podatki vezani na statistične podatke uradnih inštitucij, zaradi česar je vprašljiva njihova natančnost, pogosto pa se postavlja vprašanje čemu podatke uporabiti, kdo je njihov upravljalec ali zakon dovoljuje uporabo takšnih podatkov ter v kakšne namene jih lahko koristimo. Statistični urad Slovenije sicer preko Slovenskega zavoda za šolstvo, Zavoda za zaposlovanje, osnovnih, srednjih šol in fakultet, sproti dobiva podatke, koliko učencev, dijakov ali študentov imamo vpisanih v tekočem šolskem ali študijskem letu, koliko jih je končalo določeno stopnjo in kakšne interese imajo zavodi in država. Gre sicer za dokaj natančne statistične podatke, ki so sicer uporabni pri pridobivanju splošnega pregleda o splošni inteligenci ali izobrazbeni strukturi, vendar se pogosto postavi vprašanje, komu takšni podatki lahko koristijo, razen statistiki in organom, ki jih obdelujejo, predelujejo in iz njih rišejo diagrame ali sestavljajo zapise za lokalno skupnost, državo ali za naročnika. V tem raziskovalnem primeru smo za znanega investitorja, iskali regijo ali kraj v Sloveniji, kjer bi umestil svojo gospodarsko dejavnost, za spremljanje klimatskih sprememb na širšem območju Evrope ter za preverjanje vpliva časa in vremena na okolje in prostor (ugotavljanje in pregled podnebnih sprememb). Rabili smo pregled podatkov, ki bi omogočili splošno izbiro kadrovske strukture v namembni dejavnosti, zato smo želeli pridobiti podatke o stopnji izobrazbe in intelektualnemu kapitalu v prostoru. Težava naročila je bila tudi v neznankah, kaj si investitor natančno želi s pojmom izobrazbe po stopnji ali obliki izobrazbe, kar je sicer bilo posebej zanimivo. Torej smo za naročnikove potrebe proučevali stopnjo izobraženosti in pojem inteligenci, kar je verjetno bilo podlaga za pridobivanje podatkov o inteligenčnem kapitalu, vezanem na določeno okolje. Podatki so sicer bili dokaj natančni, ni pa jih bilo mogoče povsem uporabiti, kajti mesto domicila ali gibanja, ni enako mestu zaposlitve, pri čemer se je ustvaril določen vakuum, ki nam ni dal natančnega podatka, ki bil uporaben za investitorja.

Ključne besede: izobrazba, inteligenca, uporabnost, namembnost.

Abstract:

Looking for the educational structure of the population in a certain place, in a certain province, in a certain local community or at the national level is always a risky act, especially if we searched through the research for an appropriate educational structure to perform a certain. It is questionable mainly because such data are linked to statistics of official institutions, which calls into question their accuracy, and often raises the question of what data to use, who is their controller or the law allows the use of such data and for what purposes we can use it. The Statistical Office of Slovenia, through the Slovenian Education Institutions, the Employment Service, primary, secondary schools and faculties, continuously receives data on how many pupils, pupils or students we have enrolled in the current school or academic year, how many have completed a certain level and what interests they have institutions and the state. While these are fairly accurate statistics that are useful in obtaining a general overview of general intelligence or educational structure, the question is often asked who can benefit from such data, other than statistics and the authorities who process, process and draw diagrams from them. whether they compile records for a local community, a country, or for a client. In this research case, we were looking for a region or place in Slovenia where we would locate our economic activity, to monitor climate change in the wider area of Europe and to check the impact of time and weather on the environment and space (identification and review of climate change). We needed a review of data that would allow a general choice of personnel structure in the destination activity, so we wanted to obtain data on the level of education and intellectual capital in the area. The problem with the order was also in the unknowns of what exactly the investor wanted with the notion of education by level or form of education, which was otherwise particularly interesting. Thus, for the needs of the client, we studied the level of education and the concept of intelligence, which was probably the basis for obtaining data on intelligence capital tied to a particular environment. The data was quite accurate, but it could not be fully used, because the place of domicile or movement is not the same as the place of employment, creating a certain vacuum that did not give us accurate data that was useful to the investor.

Key words: Education, Intelligence, Usability, Purpose

DOI: 10.5281/zenodo.7231473

IZOBRAZBENI RAZVOJ V SEVERNI PRIMORSKI REGIJI SLOVENIJE

Sašo Murtič, Ingrid Franko Uhernik, Admir I. Beganović

Uvod

Iskati nek inteligentni razvoj ali stopnjo izobraženosti lokalne skupnosti, pokrajine ali države, je venomer vprašljivo, saj je so tovrstni podatki vezani na statistične podatke uradnih inštitucij, vprašljiva je njihova natančnost, pogosto pa se postavlja vprašanje čemu podatke uporabiti, kdo je njihov upravljalca in ali zakon dovoljuje uporabo takšnih podatkov, v kakšne namene jih lahko koristimo ipd. Statistični urad Slovenije sicer preko Zavoda RS za šolstvo, Zavoda za zaposlovanje, osnovnih, srednjih šol in fakultet sproti dobiva podatke, koliko učencev, dijakov ali študentov imamo vpisanih v tekočem šolskem ali študijskem letu, koliko jih je končalo določeno stopnjo ter kakšne interese imajo zavodi in država. Gre sicer za eksaktne podatke, ki so sicer uporabni, vendar se pogosto postavi vprašanje, komu koristijo razen statistiki in organom, ki jih obdelujejo, predelujejo in iz njih rišejo diagrame ali sestavljajo zapise za lokalno skupnost, državo ali za naročnika. V konkretnem raziskovalnem primeru zunanji ali tuji investitor, skladno z usmeritvami razvoja EU je iskal regijo ali kraj v Sloveniji, kjer bi umestil svojo gospodarsko dejavnost, ki pokriva področje za spremljanje klimatskih sprememb na širšem območju Evrope ter za preverjanje vpliva časa in vremena na okolje in prostor (ugotavljanje in pregled podnebnih sprememb). Šlo je za vseevropski projekt, ki ga naročnik raziskave ni želel niti ni dovolil razkriti, saj je le želel pridobiti podatke o stopnji izobrazbe in intelektualnemu kapitalu v prostoru, na podlagi katerega bi se odločil ali ima dovolj ustreznega kadra, ki bi izvajal zahtevano dejavnost. Ni se zanimal za določene poklice, določeno vrsto izobrazbe, izobraževalne zmožnosti. Želel je pridobiti podatke o številu osnovnih in srednje izobraženih oseb ter številu ljudi, ki imajo končano visoko strokovno šolo, fakulteto, magistrski ali doktorski študij. Zanimivo je bilo, da naročnik raziskave ni iskal nobenih podatkov, ki se nanašajo na klimatsko področje ali varstvo okolja. Iz tega je bilo mogoče sklepati, da bo izbrane ljudi pošiljal na področno izobraževanje ter sam skrbel za njihovo rast in usposobljenost. Za naročnikove potrebe smo proučevali stopnjo izobraženosti in pojem inteligenci, kar je verjetno bilo podlaga za pridobivanje podatkov o inteligenčnem kapitalu, vezanem na določeno okolje. Pri spoznavanju njegove zahteve smo proučevali izobraženost in umetno inteligenco ter pri tem ugotovili, da je inteligenca kot predmet proučevanja, v teoriji opredeljena kot zmožnost posameznika razumeti, dojeti, se zavedati, učiti, čustveno prepoznavati, ustvarjati in reševati osebne, poslovne, družbene, kolektivne in druge probleme, spremembe in naloge v ožjem ali širšem okolju. Prepoznali smo jo kot logično sklepanje ali zmožnost zaznavanja, odkrivanja in uporabe pridobljenega znanja v opredeljenem okolju Severne Primorske za osebne, poslovne ali družbene potrebe, potrebe kolektiva in v našem primeru za potrebe prepoznavanja klimatskih sprememb, vpliva časa in vremena na. Spoznali smo, da bi zamudno bilo proučevati področje psihologije ali izvajati psihometrične meritve, saj po naročnikovih usmeritvah nismo imeli potrebe po ugotavljanju humanistične inteligence oz. inteligence posameznika. Naročnika je zanimala številčna stopnja izobrazbe oz. intelektualni kapital kot ekonomska kategorija, ki za njegove potrebe ali za področje klimatskih sprememb in vpliv časa ter vremena na okolje, predstavlja materialne ali nematerialne dejavnike, pomembne za prepoznavanje sprememb in ohranjanje okolja za življenje, gospodarstvo, industrijo pa tudi za razvoj turizma in turistične dejavnosti. Vseeno smo morali pri pojasnitvi stopnje izobraženosti ter ugotavljanju intelektualnega kapitala na splošno pojasniti, kaj predstavlja intelektualni kapital. Na splošno smo omenili, da izobraženost predstavlja intelektualni kapital, ki je kot koncept znanstveno bil pojasnjen šele v 20. stoletju, ko se je zaradi globalizacijskih vplivov, širitve trga, razvoja industrije in tudi drugih dejavnikov pojavila mednarodna gospodarska kriza, ki je zahtevala nujno reševanje gospodarstva, industrije, trga, posebej pa se je pokazala potreba po skupnem interesu varovanja okolja, spremljanje klimatskih sprememb, kar je bil nekakšen nov fenomen v prepoznavanju vzrokov za spremembe družbe, narave, trga, industrije in vsega, kar nas obkroža. Tehnološke, gospodarske, digitalne, politične in druge spremembe, uporaba novih virov energije in mnogi drugi dejavniki so popolnoma transformirali mednarodno gospodarstvo, industrijo, trg, združenja ipd., kar je posledično spreminjalo zračne tokove, oblike naravnih padavin in klimatske spremembe, ki v svojem naravnem delovanju spreminjajo planet. Gre za spremembe, ki se kažejo skozi nov materialni vidik ustvarjanja kapitalne vrednosti (klimatske ali podnebne spremembe vplivajo na gospodarski razvoj), rezultat uporabe znanosti, razvoja prakse in v veliki meri izobraženosti oz. intelektualnega kapitala posameznika, skupnosti, države in celotnih kontinentov.

Ob vsej razlagi ne moremo mimo osnovne opredelitve inteligence posameznika (kategorije so lahko različne po stopnji izobraženosti) in intelektualnega kapitala (v širšem kontekstu gre za seštevke več posameznih inteligenc) kot ekonomske kategorije, saj nas zbir ali seštevke pridobljenih podatkov usmerja v iskanje povezanosti med obema komponentama in vodi k pojasnitvi, kar nam pove, da je izobraženost ali intelektualni kapital sklop znanja posameznikov in ali skupin, ki za potrebe gospodarstva, industrije, trga, skupnosti, države ali širše oblike združenja tvorijo znanje (kar je lahko znanost), ki omogoča nastajanje ali prenos intelektualnega kapitala, ki ima svojo funkcijo in ki ga je mogoče uporabiti v posameznih področjih družbe. Že skozi zbiranje in proučevanje podatkov smo se zavedali, da je ugotavljanje inteligenčne sposobnosti, inteligenčnega količnika ali kvocienta oz. oblike odstotka znanja posameznika ali skupine v stvarni pristojnosti inštitucij, zavodov, inštitutov, akademij, laboratorijev, šol, fakultet in drugih organizacijskih oblik, vendar je v vsem tem treba razumeti, da je preko navedenih organizacijskih oblik pridobljeno znanje, izobrazbo in pridobljeni intelektualni kapital potrebno širiti na druga področja ter iskati vzroke za razumevanje inteligenčnega ali intelektualnega kapitala kot materialne vrednosti, na kar nas v svojih delih opozarjajo tudi mnogi avtorji. V tem smislu je nemogoče ne omeniti M. Muleja (2000), ki v svojih razmišljanjih

opozarja na kapitalne moči gospodarstva, industrije, trga, združenj in širše, na kar smiselno mnogo prej usmerja Sullivan (1998) in ga Mulej povzema (gre za časovno zvezo in transformacijo), tudi v določenem okolju, času, prostoru in v našem primeru regiji, za kar smo po stroki in po zahtevi naročnika imeli popolnoma upravičene, tako strokovne kot teoretično znanstvene povode. Za ugotavljanje, primerjanje, statistično obdelavo, razlago in proučevanje merljivih ali matematičnih podatkov intelektualnega oz. intelektualnega kapitala na raziskovalnem področju smo se odločili na podlagi proučevanja gospodarskih družb, velikih in malih podjetij (idealno sistematično poda Beganović, 2016), ki se kakor koli ukvarjajo z dejavnostmi, ki so niso vezane na klimatske spremembe in smo na podlagi zbranih podatkov želeli naročniku predstaviti, kakšna je stopnja izobraženosti v ožjem ali širšem okolju oz. kakšen je intelektualni razvoj v severni primorski ter kakšne so možnosti za umeščanja naročnikove dejavnosti v ta prostor. Zavedali smo se, da bodo različni pomisleki že ob samem naslovu, še bolj ob razdelitvi skupnega elementa na dele, ki dejansko predstavljajo nek vpliv na okolje, klimatske spremembe in še bolj na izobraženost in intelektualni kapital, ki bi bil potreben za izvajanje želene dejavnosti. Da bi lahko potrdili našo teorijo, smo upoštevali številna dognanja avtorjev, ki so neposredno ali posredno, organizacijsko ali drugače smiselno proučevali in predstavljali izobrazbo v prostoru in intelektualni kapital ter pri tem omenjali inovacije ali profiliranje vpliva na okolje, vpliva na gospodarstvo, industrijo, trg, turizem, uspeh v menedžmentu, različne druge metode uspehov in razvoja, zaradi tega smo uporabili izsledke v razvojnem obdobju iz prejšnjega stoletja do danes. Postavili smo tezo, da so »Za proučevanje klimatskih sprememb in vpliva na okolje potrebni izobraženi in sposobni ljudje«, kar smo skozi zbiranje podatkov želeli kot predpostavko potrditi ali ovreči, v kar smo ob zaključku bili popolnoma prepričani, da nam je uspelo. Naročnik nas je poučil, da je v prostoru Evrope in članicah Evropske Unije pripravljena mreža proučevanja klimatskih sprememb, v zvezi katere so vsa področja razdelili in iščejo ustrezne ljudi, ki bodo na podlagi svojega znanja in inteligentne sposobnosti lahko opravljali zahtevne naloge.

Raziskovalno področje

Skozi proučevanje številnih teorij in iskanje ustrezne definicije o izobrazbi in intelektualnem kapitalu smo prišli do spoznanja, da je skozi naročnikovo zahtevo potrebno izobrazbo in intelektualni kapital nujno poučevati kot ekonomsko kategorijo ter skozi to proučevanje iskati ustrezno razlago, ki bo pojasnila vlogo in potrebo po posameznih področjih. Pri tem smo pazili, da nas ne zavede enoumje, pri čemer bi se pri opredeljevanju pojma izobrazbe ali intelektualnega kapitala v celoti omejili na definicije posameznih avtorjev, ne glede na to ali gre za gospodarsko ali drugo področje, čeprav so te definicije vodilo in pot prepoznavanja intelektualne sposobnosti posameznika, skupine ali posamezne gospodarske ali druge panoge. Ker nismo vedeli natančnega interesa naročnika, se nismo opirali na definicije posameznih avtorjev, ki s svojega znanstvenega področja (matematike, fizike, kemije, ekonomije, prava, okolja, geografije, zgodovine in drugih področij), ocenjujejo posamezno delo ali sposobnosti posameznika ter na podlagi tega dajo mogoče numerično ali drugo oceno oz. vrednost, ki se da uporabiti kot obseg ali seštevek, ki je podlaga za določanje stopnje inteligence posameznika ali skupine.

Ko govorimo o izobraženosti ali intelektualnem kapitalu kot gospodarskem pojmu in ga poskušamo navezati na dejavnosti proučevanja klimatskih sprememb ter vpliva časa in prostora v določeni regiji, državi ali širše, se vseeno moramo ozreti na ugotovitve in poročanja avtorjev, ki so svoje razmišljanje usmerili v razjasnitev pojma izobrazbe ali intelektualnega kapitala kot ekonomske kategorije. Ali je naročnik to želel ali nas je le zavedel, da tako razmišljamo, tega nismo mogli ugotoviti in tudi potrebe za to ni bilo. Za razjasnitev, skozi čas proučevanega pojma, smo namenoma izpostavili starejše vire, kar je naročnik raziskave sprejel kot pozitivno, saj je prepoznal misli T. A. Stewarta (1997), katerega mnogi povzemajo in teorijo prisvajajo kot svojo, ki je v svojih definicijah izobraženost ali intelektualni kapital predstavljal kot seštevek organizacijskih procesov, veščin, patentov, inovacij, sposobnosti ter predvsem izkušenj posameznika, kot tehnologijo in informacijo o dobaviteljih, odjemalcih in povpraševanjih trga ter akumulirano znanje posameznika, pridobljeno v času njegovega razvoja. Stewartovo definicije je skozi znanstveno razmišljanje mogoče smiselno razumeti tako, da izobrazba ali intelektualni kapital predstavlja znanje, ki nastaja znotraj posamezne dejavnosti in ga je mogoče koristiti za pripravo ali ustvarjanje konkurenčne prednosti v gospodarstvu, industriji, na trgu in širše, kar v uporabnem smislu pomeni, da je intelektualni kapital seštevek vsega znanja znotraj gospodarstva, industrije, skupnosti in širše v prostoru, na trgu ali območju, kar lahko določa konkurenčno prednost gospodarstva, industrije, trga ali posamezne panoge. V tem smislu smo razumevajoče raziskave zasledili v knjigi pri avtorju Beganoviću (2016), ki je v svojem delu znotraj industrije, trga in širše predstavljal večja ali manjša podjetja in jim daje pomembno vlogo v gospodarstvu, industrijskem razvoju in izgradnji ekonomske kategorije intelektualnega kapitala. Njegove izsledke je mogoče smiselno uporabiti tudi skozi kakršno koli organizacijo za potrebe spremljanja klimatskih sprememb, ki imajo kot manjša ali velika podjetja velik vpliv in potencial v organizaciji, vodenju in razvoju izobraževanja ali intelektualnega kapitala. Če smo hoteli intelektualni kapital opredeliti kot ekonomsko kategorijo, je bilo nemogoče zaobiti P. H. Sullivana (1998 – zopet smo povzeli starejši vir zato, ker ga kasnejši avtorji le povzemajo in uporabljajo kot lastni vir), ki v svojih delih izobrazbo ali intelektualni kapital posameznika ali kolektiva opredeljuje kot znanje in sposobnosti, ki jih je absolutno mogoče tržiti in z njimi ustvarjati profit zase ali za organizacijo. Sullivan sicer pri svoji definiciji vidi razliko med človeškim kapitalom in intelektualno lastnino ter poudarja, da je človeški kapital (izobrazba) oseben pojem, neprenosljiv in ga ni mogoče deliti med delničarji ali družbeniki ali drugo obliko lastnikov, za razliko pa je ekonomska kategorija intelektualnega kapitala, kot pojem, ravno podlaga za to, na kar posameznik ne more vplivati. Seveda je naše pravno stališča ali stališče pravne stroke drugačno, saj definiramo kapital človeka kot lastno izobrazbeno platformo posameznika in pojasnimo, da je mogoče izobrazbo ali inteligenčni kapital človeka, pod predpostavko, da je zaposlen v industriji, gospodarstvu, trgu, turizmu ali drugje, razvijati s

pomočjo kapitala organizacije in ga uporabiti kot last organizacije, združenja, podjetja vse dokler sta človek in gospodarska družba ali podjetje, kot to navaja Beganović (2016), v medsebojni interesni povezavi (zaposlitev, pogodba o delu, avtorska pogodba, druga oblika – pogled skozi pravno razmerje strank) in dokler organizacija, podjetje, industrija, trg ipd. vloga vanj. Vse to nam pove, da je treba (ugotovitev Sullivana) izobraženost ali intelektualni kapital razumeti kot znanje, ki je razvojni človeški proces in ki v povezavi z organizacijo (torej skozi zaposlitev, pogodbo o delu, avtorsko pogodbo in drugimi oblikami pravnih razmerij) predstavlja le vrednost, ki je potrebna za uspešno delovanje gospodarstva, gospodarske družbe, podjetja, uprave oz. organizacije.

Skozi raziskavo smo se hitro znašli v določenem vakumskem prostoru razmišljanja, kjer smo iskali odgovore ali pojasnilo, kako in na kak način razumeti intelektualni kapital v kakršnikoli dejavnosti. Najprej smo se lotili sorodnih poklicev in študijskih programov, ki bi lahko pokrili naročnikovo področje, kar sicer ni bilo ključno, saj je po naročilu investitorja bilo pomembno, da ugotovimo stopnjo izobrazbe in število izobraženih oseb, med katerimi bi lahko sam izbral ustrezen kader za svoje potrebe. Skozi evidence in zapise znanosti, stroke, izobraževalnih institucij, področnih institutov, področnih ustanove, skupine in posameznike, smo dobili potrebno število podatkov in informacij, iz katerih smo ustvarili svoje mišljenje ter jih ustrezno definirali. Po naročnikovih navodilih in smeri potrebe po raziskavi smo postavili hipotezo »Za proučevanje klimatskih sprememb in vpliva na okolje so potrebni izobraženi in sposobni ljudje«, s katero smo opozorili na pomembnost izobrazbe in intelektualnega kapitala ter opredelili njegovo funkcijo v naročnikovi dejavnosti, pri čemer nismo opuščali mnenja in znanstvene izsledke avtorjev, ki so predstavljali razvoj in inovacije. Navajamo M. Muleja (2000), skozi razvoj in inovacije, Lauca (2000) skozi metode družbenega razvoja ter M. Muleja (2013) skozi uspehe in načine menedžmenta v razvoju gospodarstva. Pri G. Hoppeju (2012) smo analizirali potek naravnih sprememb družbe in vpliva na razvoj, pri Kajzerju (1998) pa prestrukturiranje podjetij skozi intelektualni razvoj in pri Beganoviću (2016) inovativnost kot strategija orientacije malih podjetij in drugo. Cilj je bil skozi zapisane starejše in novejše podatke, nekako časovno različno pridobljene podatke in informacije na splošno pojasniti, da bi dobili odgovore, kaj izobrazba ali intelektualni kapital predstavlja za določen kraj, regijo, skupnost, državo ali širše, kaj pomeni za gospodarstvo, organizacijo in konkretno za naročnikovo dejavnost, kako je med seboj povezan in kako ga lahko gospodarstvo, industrija, skupnost država itd. koristno uporabi.

Spoznali smo, da je za opravljanje nalog na področju ugotavljanja klimatskih (podnebnih) sprememb in vpliva časa ter vremena na določen prostor, regijo, državo, celino in svet potrebna izobrazba ali intelektualni kapital, ki naj predstavlja seštevek človeškega znanja, sposobnosti, ustvarjalnosti, veščin, inovativnosti, izkušenj, kulture, motivacije, informacije, baze podatkov, patentov, licenc in drugo, kar človek združuje znotraj neke dejavnosti, dokler za to obstajajo gospodarski, pravni, ekonomski in drugi interesi posameznika, skupine ali širše skupnosti, za kar nismo vedeli ali naročnik to sploh želi ali ne. Vse skupaj pa smo prepoznali kot obvladovanje potrebnih procesov, v smislu izvajanja določene dejavnosti, ali izvajanja določene storitve. Hkrati smo prepoznali, da ravno izobrazba ali intelektualni kapital predstavlja poslovno skrivnost in veliko krat konkurenčno prednost, zaradi česar je v zvezi z njim mogoče postavljati pravne, poslovne ali druge definicije, predpostavke, omejitve ali ukrepe, ki lahko omejujejo posameznika ali organizacijo, dokler med njima obstajajo pravne, naravne ali druge vezi.

Hipoteza

Organizacijsko prepoznavanje izobrazbe ali intelektualnega kapitala temelji na prepoznavanju potrebnih vrst poklicev, stopnje in vrste izobrazbe, dodiplomskega in podiplomskega študija, ki bo v maksimalni obliki oblikoval ekonomski oblik intelektualnega kapitala posamezne organizacije, podjetja, industrije, lokalne skupnosti, regije ali države. Poskusimo lahko s pravno, znanstveno, področno, praktično ali katero koli drugo raziskovalno metodo ali ravni in vedno bomo prišli do spoznanja, da ima za razliko od človeškega izobraženega ali intelektualnega kapitala, intelektualni kapital v posamezni dejavnosti svojo strukturo in organizacijo, ki se odraža v stopnji pridobljenega znanja, stopnji izobrazbe, stroki, v usmerjenosti v naravoslovne ali družboslovne smeri, v potencialu, v standardih, avtorskih in sorodnih pravicah, licencah in podobno. Gre za strukturni pogled, ki pokaže, v čem je bistvo izobrazbe ali intelektualnega kapitala na splošno ali v določeni razvojni smeri na naravoslovnem ali družbenem področju. Ta misel nas je vodila k postavitvi hipoteze »Izobrazba je osnova za razvoj in umeščanje določene dejavnosti v prostor«, s čemer smo skušali opravičiti zamisel investitorja, da bi v raziskovalnem področju umestil zamišljeno dejavnost. Cilj je bil poiskati, proučiti, primerjati in oceniti ali obstajajo za to pogoji.

Organizacijski pogled uravnavanja ali koriščenja izobrazbe oz. intelektualnega kapitala, kakor pravi M. Mulej (2013), se kaže v sposobnosti menedžmenta v upravljanju v gospodarstvu, industriji, trgu, podjetništvu, javnih zavodih, agencija in širše, skozi vodenje in usklajevanje delujočih interakcij med vsemi elementi ugotovljenega intelektualnega kapitala na osebni ali ekonomski ravni. Organizacijsko gledano je samo z delujočim in uspešno koordinirajočim izobraženimi strukturami in intelektualnim kapitalom mogoče dosegati uspehe v posamezni gospodarski ali ne gospodarski ravni ter slediti razvoju in celotnemu napredku. Pri proučevanju strukture in organizacije intelektualnega kapitala za potrebe naročnika omenjamo inovacije (Štrukelj, 2015), ki v podjetništvu, šolstvu, izobraževanju, trgu in širše omogoča novosti na že obstoječi ravni, iskanju novih možnosti, inovativnostih, strategiji, izboljšanju storitev ali proizvodnje, v programih in inovacijah, dajo dodatno vrednost in nov zagon k novim in inovativnim raziskavam. Iskali smo nekakšne univerzalne oblike odličnosti kot izhodišče vrednostnega primanjkljaja ali dodane vrednosti v prostoru (Bučar, 2009).

Izhodišča raziskave

Izhodišča raziskave smo iskali v preverjanju inovacijskega kapitala v gospodarstvu, industriji, trgu, javni upravi ali mnogo širše, s čemer smo definirali strukturalno sposobnost, kot funkcijsko sposobnost menedžmenta v kvantitativnem in kvalitativnem povečanju dela in uspeha človeka, kot intelektualnega kapitala, ki gospodarstvu daje nove rezultate, kar je avtor Zelenika dobro opisal v organizacijski prepoznavnosti intelektualnega kapitala v informacijskih sistemih in moči upravljanja ter vodenja posameznikov in skupine (Zelenika, 2008). Po njegovih trditvah, je intelektualni kapital mogoče meriti skozi rezultate dela človeka, ki se kaže predvsem v izvedenih operacijah, inovacijah, patentih, novi tehnologiji, razvojnih programih, avtorskih pravicah, dizajnu, know-howu, navodilih za turistično promocijo. Podobnega mišljenja je tudi avtor Beganovič (2016), ki skozi inovacije vidi strateško orientacijo malih podjetij v vlogo intelektualnega kapitala oz. izobrazbe posameznika. Gre za dokumentirano in pravno zaščiteno znanje (Murtič, 2018), ki je v lasti posameznika ali turistične organizacije, kadar je med njima vzpostavljena pravna vez, kar je osnova gospodarskega prava. Pri izobrazbi, pri intelektualnem znanju gre za plod znanja širšega kroga ustanov in inštitucij, kamor prištevamo šolstvo, izobraževanje, mentorstvo, laboratorijske vaje, strokovno vodenje, uporabo organizacijskih sredstev, strokovnih preizkusov, razstave, sejme in tržne promocije. Gre tudi za intelektualno gospodarsko lastnino (pogoj je izpolnjen, kadar je in če je med posameznikom in industrijo vzpostavljena pravna vez), ki jo ni mogoče otipati, zaznavati, določati, kajti ta intelektualni kapital je del korporacijske oz. organizacijske kulture, pomembnosti industrije v prostoru ter drugih neotipljivih dejavnikov, relevantnih za konkurenčni položaj na trgu Slovenije, Evropske unije ali širšega sveta (Murtič in Jankovič, 2019). Ali gre tudi za obliko vrednostnih premikov v sodobni globalizirani družbi, smo prepričani, saj je šlo za poskus prepoznavne razvoja ljudstva v določenem kraju, ki smo ga merili skozi preverjanje stopnje izobrazbe (Tomšič, 2009).

Spoznali smo, da bistveni elementi izobrazbe v organizaciji predstavljajo njen kapital, znanje in usposobljenost posameznika in kolektiva za opravljanje posameznih preprostih, zahtevnih ali najbolj perečih nalog v proizvodnji, transportu, informatiki, izobraževanju ali kjerkoli drugje. Primerjavo lahko najdemo v področju turizma, kjer je na splošno mnenje, da je turizem hitro rastoča in strateška gospodarska dejavnost in ga štejejo med največje industrije, ki predstavlja gospodarsko priložnost predvsem za Slovenijo (Colarič-Jakše, 2017). Ravno turizem je področje, kjer je potrebna široka paleta izobraženih ljudi, ki s svojim znanjem in sposobnostjo tvorijo turistični inteligentni kapital. Za našo raziskavo so bili bistveni tisti elementi, ki lahko vplivajo na različne dejavnosti, zato smo jih prevzeli kot izobrazbo ali intelektualni kapital, ki je pomemben tako za gospodarstvo, industrijo, trg, proizvodno in storitveno dejavnost, kakor za javno upravo in agencijska dela, ki jih javna uprava potrebuje. Ti dejavniki so lahko geo-prometni, gospodarski, tehnični, tehnološki, organizacijski, zgodovinski, religiozni, sociološki, kulturološki, klimatski, v zadnjem razvojnem obdobju pa predvsem izobrazbeni oz. intelektualni. Svet spoznava, da izobrazba ali intelektualni kapital predstavlja posebno kategorijo dejavnikov, ki optimalno pomagajo razvoju gospodarstva, industrije trga, družbe, javne uprave in ki se realizirajo skozi organizacijo in neposredno izvedbo posameznih uslug ali storitev znotraj določene dejavnosti. Skozi to dejavnost se odraža delo posameznika in družbe, tako da lahko govorimo o izobrazbi za določeno področje ali intelektualnem kapitalu, istočasno pa je ta izobrazba ali intelektualni kapital lahko temelj novega ne-tradicionalnega razmišljanja in odločanja, ki omogoča ustvarjanje dodane vrednosti, trajnostni razvoj, spremembe, posledično je strateški cilj odkriti nove načine in postopke ponudbe ter ustvariti nove nivoje storitev stroke. Kaj je cilj izobraževanja populacije v neki družbi? Nedvomno je to cilj povečati ponudbo in izboljšati storitev, povečati obveščenost in osveščenost prebivalstva, obenem pa zmanjšati stroške samooskrbe ali dejavnosti, kar lahko pozitivno vpliva na rast gospodarstva, razvoj industrije, rast in spremembe trga in končno večji zaslužek, boljši standard in boljše življenje ljudi. Pri tem gre za ustvarjanje fluidne (storitvene ali proizvodne) organizacije, ki je sposobna spremeniti zahteve trga, spremeniti trende tržne ponudbe in se prilagoditi spremembam. Izobrazba in z njo intelektualni kapital lahko predstavljata finančno stabilnost v gospodarstvu, industriji, na trgu, če razmišljamo gospodarsko in če razmišljamo okoljevarstveno pa lahko predstavljata temeljne predpogoje za uspešnost spremljanja klimatskih sprememb, razvoj in ohranjanje okolja, razvoj turizma, spremljanje trga in uspešno prilagajanje novim zahtevam.

Pri raziskavi smo spoznali, da je v bistvu izobrazba ali intelektualni kapital edini ustvarjalni in dinamični element v dejavnosti razvoja družbe, kar omogoča hitro prilagajanje novim zahtevam in sistemskim spremembam, ki so nujne. Za boljše razumevanje vloge izobrazbe ali intelektualnega kapitala v splošnem smislu smo morali proučiti mikro- in makro raven gospodarskega ali družbenega razvoja v regiji oz. v urbanem ali ruralnem prostoru in šele nato bi lahko spoznali tiste bistvene elemente, ki bi pojasnili podrobnosti vloge intelektualnega kapitala, kar pa za naročnika raziskave ni bilo pomembno.

Metodologija raziskave

V sklopu raziskave smo sodelovali raziskovalci najvišjega znanja, ki smo proučevali in presojali posamezne elemente izobraževanja, izobraževalnih sistemov, vlogo izobrazbe in intelektualnega kapitala ter ugotovitve razdelili na področja, ki so nujno potrebna, da bi lahko sploh govorili o vrsti izobrazbe, stopnji izobrazbe, pri čemer nismo imeli podatkov, kakšen intelektualni kapital potrebujemo in smo z raziskavo merili na splošnost ter se nismo spuščali v posamičnost. Uporabili smo metodo statističnih podatkov, ki so pokazali, kakšen je intelektualni potencial v regiji v časovnem obdobju med 2005 in 2019. Dobili smo obseg podatkov, ki nam pove, s kakšno izobrazbo regija razpolaga, hkrati pa smo ugotovili, da je večina tega kapitala izkoriščeno drugje in ne v regiji. Nadalje smo uporabili

metodo proučevanja in presojanja merljivih podatkov, ki so nam pojasnili vzroke odstopanja na plus ali minus, s čimer smo dobili relevantno izhodišče za splošna spoznavanje posameznih področij. Pri tem smo iskali izhodišča, kakšen profil kadra naročnik potrebuje za svojo investicijsko profilacijo. Ti podatki so nam bili osnova za splošno prepoznavanje izobrazbe ali intelektualnega kapitala, kar je bilo podlaga za določanje metod obstoječega stanja in metod za izboljšanje stanja. Z empirično metodo smo poskušali vsaj statistično narediti pregled v preteklost, kjer bi dobili podatke, kakšno izobrazbo ali intelektualni kapital je imela regija pred raziskavo in kakšen intelektualni kapital je deloval v času osamosvojitve Republike Slovenije. V tem času je bilo gospodarstvo v Sloveniji in Evropi na visoki razvojni stopnji. To smo primerjali z današnjim stanjem, ko so spremembe gospodarskih proizvodnih sil, spremembe trga, digitalizacija sveta, robotizacija proizvodnje pa tudi robotizacija povzročile nove standarde, zahteve in poučevanje, kar vpliva tudi na planiranje izobrazbe in razvoj intelektualnega kapitala. Seveda je proučevana regija ena od tistih, ki za Slovenijo in tudi za Evropsko Unijo veljajo za bolj gospodarsko razvite regije. Uporabili smo še pravno metodo, skozi katero smo oblikovali posamezne izjave ter pravno formulirali razmerja v procesu delovanja organizacij in dejavnosti (Jankovič in Murtič 2019).

Raziskovalni potek

Nujna je pravna terminologija pojasnjevanja posameznih izhodišč priprave, organizacije in izvedbe posameznih in skupnih dejanj v raziskavi. Vsaj če smo želeli pridobivati posamezne podatke in jih seštevati, proučevati in iz njih pripraviti posamezne merljive podatke, smo morali iti iz splošnega na posamično ter iz abstraktnega na konkretno, s čimer smo dobili odgovor po določitvi vloge posameznika v splošnosti oz. posameznika v podjetju, industriji, organizaciji, družbi, kar predstavlja pravno terminologijo. To nam pove, da gre za definicijo, ki pojasni, da če povzamemo ali če se omejimo na določeno dejavnost v regiji, kar je bil cilj naše raziskave, smo morali smiselno opredeliti izobrazbo ali intelektualni kapital človeka posameznika, pripravili seštevke vseh poklicev, vseh stopenj izobrazbe, dodiplomski in podiplomski študij, nakar smo iz konkretnega števila, dobili splošne podatke, ki so bili potrebni za nadaljnje odločitve investitorja. Raziskovano območje je, glede na geografsko, infrastrukturno, izobrazbeno, gospodarsko, industrijsko, trgovsko, turistično in drugo glede na število prebivalstva mogoče šteti za eno bolj gospodarsko in industrijsko zastopanih območij Slovenije, kar upošteva tudi Evropska unija in regijo prišteva med razvite regije v Sloveniji in Evropi. Ugotovitev je bila podlaga za trditev, da je v gospodarstvu, industriji, trgu, turizmu in širše mogoče prepoznati večji krog izobraženih oseb in razvoja intelektualnega kapitala, ki ga v prostoru producirajo mnoge srednje in poklicne šole, višje in visoke šole, fakultete, akademije, inštituti in druge izobraževalne institucije. Tu je bilo potrebno upoštevati še razvita območja Italije, kjer posamezniki obiskujejo različne oblike izobraževanja, na kar se vključujejo v intelektualni kapital regije. V regiji deluje več srednješolskih in poklicnih centrov, kjer se mladi in odrasli izobražujejo tudi za neposredno delo v regiji (mnoge srednje in višje šole izobražujejo za potrebe kuharstva, strežbe, delo na recepcijah, kot turistične vodnike, ipd.). Po bolonjski spremembi izobraževalnega sistema v Evropski uniji (članice Evropske unije so poenotile sistem izobraževanja po smernicah in navodilih Unije) so bile akreditirane številne višje in visoke šole, ki so gospodarstvu, industriji trgu, upravi in širše zagotovile ustrezno število strokovnega kadra, ki je prinesel novi intelektualni kapital, ustvarjalno in inovativno znanje ter svež gospodarski zagon. K razvoju intelektualnega kapitala severnoprimske regije Slovenije prispevajo tudi druge institucije, zavodi, ustanove, podjetja in drugi, ki skozi interno in notranje usposabljanje glede na potrebe organizacije in trga dvigujejo strokovno raven zaposlenih in s tem plemenitijo intelektualni kapital v turizmu. Nikakor ne smemo prezreti še vpliva Univerze v Ljubljani in Univerze na Primorskem, ki preko svojih fakultet in oddelkov v regiji pripomorejo k usposabljanju tistega kadra, ki ga regija nima organiziranega, in sicer so to pravniki, ekonomisti, splošni inženirji, magistri in doktorji znanosti širokega spektra področij in s tem pridobljenih znanj. Za potrebe raziskave smo podatke iskali tudi pri Statističnem uradu Slovenije in Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje sicer izkazuje podatke o nezaposlenih v regiji, kar je v prvem pogledu za raziskavo nepomemben podatek, saj ne izkazuje nobene uporabnosti, kasneje pa smo ugotovili, da so tudi ti podatki pomembni za pregled sprememb, preobrazbe, spremembe poklica in razvoj intelektualnega kapitala, predvsem v smislu preusmeritve v novo izobraževalno smer, bodisi poklicno, bodisi neko drugo. Na Statističnem uradu so nam ponudili bolj specifične in uporabne podatke, ki smo jih morali pretvoriti v korist raziskave. Večino podatkov smo pridobili neposredno s klici na posamezno gospodarsko ali negospodarsko organizacijo znotraj regije, izobraževalnega sistema, javne uprave, zdravstva in drugod.

Preglednica 1: Stopnje izobrazbe v regiji v letih 2005, 2012 in 2018 po kraju bivanja

Primerjava/leto	Doktor znanosti	Magister	Univerzitetna izobrazba	Visoka strokovna izobrazba
2005	22	69	123	181
2012	27	112	167	207
2018	19	117	142	480

Vir: Pridobljeni podatki z osebno simulacijo avtorjev

Zbrani podatki kažejo, da je v letu 2018 v izobraževalnem sistemu severno primorske regije Slovenije bilo v različne aktivnosti vključenih 488 doktorjev znanosti, 123 magistrov znanosti, 188 univerzitetno izobraženih in 82 z visoko strokovno izobrazbo, ki so aktivno izvajali poslanstvo inteligentnega kapitala. Gre za podatke, ki kažejo, da te osebe prebivajo na območju regije, številni pa svoje delo združujejo tudi v Italiji, v priobalnih občinah, mnogi pa se v službo vozijo v Ljubljano ali celo dlje, zato jih v preglednici ni bilo mogoče upoštevati. Podatki v spodnji preglednici se ne prekrivajo, kajti imamo podatke prijavljenih in imamo podatke aktivno sodelujočih v regiji, ki je veliko

manjše. V različnih dejavnosti, gospodarskih družbah, zavodih in ustanovah, ki delujejo v raziskovani regiji, je bilo v letu 2018 vključenih 19 doktorjev znanosti, 117 magistrov znanosti, 142 z univerzitetno izobrazbo (še vedno nerazumevajoč podatek, ker so magistri z znanstvenim in magistri s strokovnim predznakom) in 480 z visoko strokovno izobrazbo.

Zbrani podatki so dali zanimiv trend padanja ali rasti izobrazbe ali intelektualnega kapitala udeleženega v aktivnosti znotraj regije. Za primerjavo smo vzeli leto 2012, pri čemer smo ugotovili, da je bilo vključenih 27 mladih doktorjev znanosti, 112 magistrov znanosti, 167 z univerzitetno in 207 z visoko strokovno izobrazbo. Posebej pa je zanimivo leto 2005, ko je v regiji delovalo ali vključeno 22 doktorjev znanosti, 69 magistrov znanosti, 123 z univerzitetno in 181 z visoko strokovno izobrazbo. Primerjava zbranih podatkov na opredeljeno letnico izkazuje nejasna odstopanja, ki so na prvi pogled nerazumevajoča, vendar smo jih v razgovoru z vodstvom različnih organizacij uspeli razjasniti. Na spreminjanje vrste in stopnje izobrazbe ter razvoj intelektualnega kapitala v regiji so skozi čas vplivale tudi družbene spremembe, saj so po osamosvojitvi Slovenije iz skupne države Jugoslavije v Sloveniji delovale povsem druge oblike izobraževanja, ki je sicer še v skupni državi ne bil enoten. Sledila je transformacija in preoblikovanje, lastninjenje in šele nato usmeritev k razvoju gospodarstva, industrije, trga, podjetništva in obrti. Obstoječa industrija se je transformirala in navezala na industrijo razvitega zahoda Evrope, kar je zahtevalo drug način usposabljanja, nove izobraževalne programe in poenotenje Evropski obliki ustvarjanja intelektualnega kapitala. Zbrani podatki kažejo, da je v območju regije v letu 2005 v različnih oblikah gospodarske dejavnosti, industrije, podjetništva, zavodih, agencijah ipd. delovalo 22 doktorjev znanosti, 69 magistrov (znanstveni/strokovni), 123 z univerzitetno izobrazbo in 181 z visoko strokovno izobrazbo. Nemogoče je z gotovostjo trditi, koliko je dejansko bilo živčih v regiji, saj smo podatke dobili neposredno iz gospodarskih družb, podjetij, zavodih, agencijah ipd. Hiter razvoj gospodarstva, industrije, trga in družbe so zahtevali razvoj in umeščanje izobraževalnih sistemov, ustanov, fakultet in šol v prostor regije ter izobraževanja in razvoj ustreznega kadra, ki bo prevzel vodenje in organizacijo na vseh področjih družbe. Zelo zanimiv podatek je tudi v letu 2012, kjer vidimo, da je v prostoru regije bilo prijavljenih 27 doktorjev znanosti, 112 magistrov, 167 z univerzitetno izobrazbo in 207 z visoko strokovno izobrazbo. V kasnejšem obdobju, po gospodarski krizi in rasti proizvodnih sil, rasti industrije, gospodarstva, trga in vseh področjih družbenega življenja, je gospodarstvo Slovenije in gospodarstvo držav članic Evropske unije doseglo svoj vrhunec, saj se je v tem času veliko zaslužilo, veliko se je potovalo, potrošnja je bila skoraj enaka proizvodnji.

Graf 1: Stopnja izobrazbe udeleženih v turistični dejavnosti po letih

Vir: lastna simulacija avtorjev, 2018

Gibanje ljudi se je povečalo v smislu migracije in v smislu naselitve v določeni kraj, regija postane zanimiva tudi za ljudi iz Italije in drugih krajev Slovenije, kar počasi spremeni sliko izobrazbenega statusa regije in poveča intelektualni kapital. Migracije, potreba po boljšem življenju, boljši pogoji dela v tujini, boljši pogoji v članicah Evropske unije so pogojevali tudi odhajanje različnega kadra znotraj regije. Temu primerno je bilo v letu 2018 v regiji manj doktorjev znanosti, dočim se je trend drugih stopenj izobrazbe počasi večal. V raziskovalnem času je v regiji bilo prijavljenih 19 doktorjev znanosti, 117 magistrov, 142 z univerzitetno izobrazbo in 408 z visoko strokovno. Iskali smo vzroke za manjšanje števila doktorjev znanosti, za kar smo dobili odgovor, da je večina odšla v Italijo, Avstrijo ali Nemčijo, kjer so jim ponudili boljše pogoje dela, višje plače, boljši standard in podobno. Seveda je potrebno pri tem upoštevati, da je dnevno v regiji in na različnih delovnih mestih v industriji, podjetništvu, obrtništvu, trgu, turizmu, šolstvu, zdravstvu, družbenih

dejavnosti in mnogo širše, delovalo večje število doktorjev znanosti in drugih, le da so se ti vozili iz drugih krajev Slovenije, torej primorske, ljubljanske kotline nekateri celo od dlje.

Za raziskavo nikakor ni zanemarljiv podatek, da je v različnih dejavnosti regije največ zaposlenih s srednjo poklicno in višjo šolo, ki jih v statističnih podatkih nismo omenjali, vseeno pa tvorijo izobrazbeno strukturo ali intelektualni kapital v regiji, kar je pomemben podatek. Pridobljeni podatki so zaradi varovanja interesov posameznih gospodarskih družb, podjetij, ustanov, izobraževalnih sistemov in drugih delno prirejeni, saj podatki predstavljajo poslovno skrivnost, zato so bili za potrebe naše raziskave primerno prirejeni in uporabljeni v pojasnilih. Znanstveno je treba človeški intelektualni kapital razumeti kot strukturo industrijskega kapitala (industrijo lahko pojmuje kot najširši gospodarski pojem), ki ga je mogoče razvrstiti na človeški, industrijski, inovacijski, nevidni, tržni in med organizacijski ravni.

Številni avtorji poudarjajo, da je pomemben človeški intelektualni kapital, ki zajema »know-how« sisteme sposobnosti za raziskave, različne veščine, številne izkušnje, ustvarjalnost, inovativnost, kulturo in motivacijo posameznika, vključenega v gospodarske, industrijske procese, v trg in tržne dejavnosti, šolstvo, izobraževanje, in vse druge oblike družbenega življenja (Zelenika, 2005). Če sprejememo dejstvo, da je izobraževalna dejavnost vzpostavljena od človeka do človeka in za človeka, lahko zaključimo, da je človeški intelektualni kapital gonilna sila razvoja gospodarstva, industrije, trga in v našem raziskovalnem področju spremljanja in proučevanja podnebnih sprememb. Izobrazba je torej človeški intelektualni kapital. Je kakor tovarna, ki proizvaja znanje, ideje, inovacije, programe, projekte, inovacije, strategije, torije, rešitve, odličnosti, ustvarjalnosti, zakone in zakonitosti posameznih področij in človeških interesov. V definiciji se vidi potencial in vrednost človeškega intelektualnega kapitala, ki ga lahko opredelimo tudi za posamezno regijo, lokalno skupnost, državo ali skupnost držav.

S poglobitvijo v srž raziskovalnega področja smo ugotovili, da je človeško izobrazbo ali človeški intelektualni kapital mogoče razdeliti v tistega, ki ustvarja ideje in predstavlja znanje človeka v gospodarstvu, turizmu, trgu ali kateri koli dejavnosti, zaradi česar njegovo znanje vpliva na razvoj in rast gospodarstva, industrije, trga ali drugega področja družbe. Kot raziskovalci smo človeka obravnavali kot človeški intelektualni kapital, ki je aktiven v pripravah, načrtovanju, snovanju, organizaciji, izvedbi, implementaciji in evalvaciji gospodarstva, industrije, trga, proizvodnje in mnogo širše, obenem je mogoče človeka kot intelektualni kapital uporabiti pri vodenju proizvodnje (menedžmentu), vodenju skupine ali podjetja, vodenju organizacije ali korporacije, v znanosti, v raziskovalnem področju, v stroki in razvoju proizvodnih sil, pri inovacijah in drugih področjih, kjer človek lahko s svojo inteligenco, ustvarjalnostjo, kakovostjo, odličnostjo in samo preseganjem ustvarja intelektualni kapital. V drugi krog smo izobraževanje za potrebe naročnika, kot intelektualni kapital šteli kot sposobnosti človeka za upravljanje različnih sistemov in podsistemov, saj je človek s svojo inteligenco sposoben voditi, se med organizacijsko povezovati (Murtič, 2012), prilagajati organizacijske procese, spreminjati organizacijsko kulturo, voditi in spreminjati poslovno politiko v turizmu, gospodarstvu, industriji in širše, spremljati trg in tržne zakonitosti, uravnati finance in bilance v industriji in širše, skrbeti za trg in uporabnike proizvodov ter druge odjemalce, sklepati pravne posle, spremljati zahteve potrošnikov in njihove želje, slediti potrebam in pričakovanjem prilagajati turistične procese, proizvode in drugo.

Razprava

Razprava je pokazala, da izobraževanje in organizacija izobraževanja za pridobivanje intelektualnega kapitala v lokalni skupnosti, v regiji, državi ali širše temelji na uporabi informacijske tehnologije, ki spreminja družbo, gospodarstvo, industrijo, skupnost, državo, osebno in drugo raven (Gričar, 2009). Z materialnega vidika je nujno izpostaviti tehnološko informacijski sistem in digitalizacijo sveta, ki nekatere skupnosti, regije ali celo države, skozi tehnologijo in tehnološki napredek, že iz popolnoma manufakturne ureditve in primitivne proizvodnje, spreminja v razvita ali zelo razvita območja in omogoča prehod teh držav, skupnosti in narodov v razviti svet, ne zavedajoč se posledic. Skozi ta materialni vidik izobrazbe in skozi razvoj intelektualnega kapitala spoznamo, da gre za hud tehnološki, miselni, gospodarski, tržni, ekonomski, finančni in kulturni preskok, ki spreminja ljudi, družbo, obliko proizvodnje, obliko porabe, infrastrukturno povezovanje in mednacionalno mešanje sistemov, kultur, nacij, jezikov in vsega, kar je nujno, sicer bi družba stagnirala ali gospodarsko zaostajala. V tem materialnem pogledu vidimo, da gre za nujne sociološke, kulturne, gospodarske, politične, družbene in druge spremembe, ki omogočajo spreminjanje celotnega planeta, čemur se ni mogoče izogniti. Po Zeleniki, Beganoviču, Muleju in drugih ta proces hitrega razvoja omogoča odpiranje in spoznavanje tistih območij, urbanih področij, civilizacij, krajev, kultur, navad in drugih neznank, ki privlačijo vedno nove radovedneže, ki želijo odkriti, spoznati in doživeti ta novi svet. Istočasno gre za spreminjanje načinov in oblike industrijske in druge proizvodnje, proizvodnje hrane in človeških potrebščin, kar vpliva na ekološka in okoljevarstvena območja, ki se jim je treba prilagajati in jih primerno tudi varovati. Materialni vidik bogati posameznika, skupnost, regijo državo in celotno človeško populacijo, kar je treba upoštevati, spoštovati, nagrajevati in dajati pobude za novejša in novejša izobraževalna procese.

Naše raziskovanje je temeljilo na pridobljenih številkah, ki so sicer merljive in jih je mogoče uporabiti v različne oblike študij, analiz, primerjav itd. Skozi interesna področja smo iskali primerljivosti, kjer bi lahko na podlagi teh merljivih podatkov predlagali izobrazbeno strukturo ali intelektualni kapital na področju spremljanja podnebnih sprememb. Redke so družbe, regije ali skupnosti, ki bi načrtovali razvoj izobrazbe in nastajanje intelektualnega kapitala, so pa zaznani primeri, ko je država za potrebe industrije, gospodarstva, javne uprave, trga in podobno, namensko ustanavljala šole, fakultete, s programi, ki pokrivajo zahtevano področje in namensko za potrebe

navedenih deležnikov. Zdravstvo, šolstvo, kultura, industrija, podjetništvo in druge veje gospodarstva ali negospodarstva, so različno zastopana, zato jih je težje obravnavati kot posamezne faktorje. Za primerjavo smo vzeli turizem, ki je v času raziskave bil v razcvetu in je bil primerljiv, v večini držav Evropske unije pa predstavljal pomembno gospodarsko dejavnost, zato je bil idealno izhodišče za primerjavo zbranih podatkov. Po mnenju strokovnjakinje Colarič-Jakše (2017), je bila turistična dejavnost pomembna in primerljiva, saj se je širila na območje, kjer turizem ni bil turistična tradicija. Za primerjavo in prepoznavnost smo povzeli splošno definicijo o turizmu, pod katero smo razumeli načrtovanje potovanj za ljudi zaradi razvedrila, oddiha, zabave, okrevanja, izboljšanje duha ter njegove spremljajoče dejavnosti, ki vse to popestri. Katere vrste izobrazbe rabi to področje, je lahko odgovoriti, saj že same aktivnosti povedo. Tudi po Zeleniki (2008), ki razmišlja kot profesor logistike, ekonomije, turizma in širše, ki je turizem razložil kot splet pojavov in medčloveških odnosov, povezanih z aktivnostjo oseb, ki potujejo in bivajo v krajih zunaj svojega domicilnega (stalnega) prebivališča za določen čas oz. kot to predvidevajo pravne norme, neprekinjeno do največ enega leta, zaradi preživljanja prostega časa, zabave, oddiha pa tudi zaradi poslovnih zadev (sl.wikipedia.org/wiki/Turizem), dejavnost potrebuje vrsto različnih poklicev in znanj, da uspešno pokrivajo področja. Prepoznali smo, da se turizem razvija v krajih, kjer je dobro razvita splošna gospodarska dejavnost, industrija, infrastruktura, kapacitete, trgovine, kjer so vzpostavljeni ustrezni pogoji za življenje in dejavnosti, ki dajejo pogoje za ponudbo teh dobrin tudi drugim, ki si želijo ogleda, doživetij, okušanj in postrežbe. Po tej definiciji za potrebe iskanja intelektualnega kapitala za potrebe ugotavljanja klimatskih sprememb smo povzeli severnoprimorsko regijo Slovenije. Ugotovili smo, da ima regija vse pogoje za razvoj različnih dejavnosti, njena lega in umeščenost v prostoru pa nudita idealne pogoje za spremljanje podnebnih sprememb. Vsi ti parametri in ugotovljena dejstva izkazujejo potrebo po pridobivanju ustrezne izobrazbe in ustvarjanju intelektualnega kapitala, ki bo omogočil delovanje kakršne koli dejavnosti, po danem vzorcu pa bi lahko na področju spremljanja podnebnih sprememb prepoznali poklice in stopnjo izobrazbe, ki naj bi bila ustrezna potrebam in zahtevam dejavnosti.

Če smiselno govorimo o uporabi in upravljanju intelektualnega kapitala, se moramo opreti na intelektualno, materialno in upravljavsko podporo. Ali lahko govorimo o menedžmentu izobraževalnih sistemov, je odvisno od števila pridobljenih podatkov, efektivnih deležnikov in interesa naročnika. Že sama definicija (Beganović, 2016) upravljanja v organizacijah, korporacijah, velikih ali malih podjetjih pa tudi upravljanje posameznika, ki se ukvarja z gospodarsko dejavnostjo nam pove, da med različnimi dejavnostmi, lastniki in izvajalci gospodarske ali negospodarske dejavnosti obstaja trdna vez in prepletenost različnih pravnih, ekonomskih, organizacijskih, izobraževalnih, inovacijskih in drugih sistemov, ki lahko predstavljajo splet aktivnosti menedžmenta. Po naših ugotovitvah je temeljna vloga intelektualnega kapitala v menedžmentu in njegovi transformaciji človeškega kapitala skozi gospodarsko proizvodnjo, ponudbo in povpraševanje po proizvodih ali storitvah. Če izobrazbo ali intelektualni kapital merimo ali analiziramo skozi kapitalne poglede organizacije, podjetja ali širše, pa pridemo zopet od Zelenike in Beganoviča, ki pojasnita, da je gospodarska dejavnost navadno organizirana tako, da je strukturalni intelektualni kapital v njeni lasti. Kako in zakaj nam pojasnita, da so organizacije, korporacije, velikega ali malega podjetja, posamezniki lastniki tistega intelektualnega kapitala, ki je zaposlen pori njih in lahko s tem intelektualnim kapitalom upravljajo, kot individualnim znanjem ter ga zato lahko prodajajo ali kupijo, prisvojijo ali odsvojijo, prenašajo ali prodajo, pri čemer je treba spoštovati, da je človeški intelektualni kapital last posameznika. Če pogledamo njihovo notranje razmerja skozi pravno lupo pa ugotovimo, da so človeška razmerja praviloma pravno urejena skozi notranje akte organizacije, zato je upravljanje človeškega intelektualnega v organizaciji mogoče preko sklenjene pogodbe o zaposlitvi, podjemne pogodbe, avtorske pogodbe in drugo (Jankovič, Murtič, 2019), kjer človek v istem interesu z istimi cilji, kot jih ima podjetje, organizacija, gospodarska družba ipd., svoje znanje in intelektualni kapital potrebuje in uporablja za izboljšanje proizvoda, rast in razvoj dejavnosti in obvladovanje trga. Spoznali smo, da lahko po enakem vzorcu organizacije ali njihove dejavnosti v regiji Severne primorske upravlja intelektualni kapital posameznika, ki svoje znanje združuje v korist različnih organizacij v regiji.

Razprava o prednosti in produktivnosti izobrazbe

V razmišljanju o prednostih ali produktivnosti izobrazbe ali intelektualnem kapitalu v regiji moramo pojasniti, da se izobraženost ali intelektualni kapital kaže v vrsti in obsegu ponudbe izobrazbe ali intelektualnega kapitala, kar je mogoče videti skozi različne statistične podatke. Če hočemo vrednotiti ta intelektualni kapital, ga moramo primerjati skozi ustvarjanje proizvodov ali storitev v industriji, gospodarstvu, družbenih dejavnostih in širše, po vrst in oblik proizvoda, širini in obsegu trga, ponudbi in povpraševanju na koledarski ravni. Gospodarski podatki za Slovenijo kažejo, da Severna Primorska velja za bolj razvito regijo v državi glede na število zaposlenih, glede na vrsto industrijske proizvodnje in glede na zastopanost proizvoda regije na slovenskem, evropskem in širšem trgu. Skozi te predpostavke smo iskali produktivni izobrazbeni ali intelektualni kapital, ki se kaže v ponudbi gospodarstva, industriji, podjetništvu in na številnih drugih področjih, ki pokrivajo zdravstvo, kulturo etno-gastronomijo, naravno in kulturno dediščino, različna doživetja na rekah, športno-rekreacijski danosti in širše. Če bi iskali podatke za primerjavo, bi zopet bilo smiselno uporabiti področje turizma, ki je v regiji zelo razvit, kajti že iz vrste in količine proizvodov prisotnih na širokem trgu je mogoče sklepati, da v turistični panogi v Severni Primorski sodeluje močan človeški intelektualni, strukturalni in industrijski intelektualni kapital, ki omogoča raziskave, ustvarja nove potrebe, proizvaja nove proizvode in odpirajo novi trg proizvodnje, ki potrebuje človeški, strukturalni in industrijski vodeni intelektualni kapital. Iz tega lahko sklepamo, da je znanost temeljni dejavnik intelektualnega kapitala v vseh dejavnostih, kar lahko razumemo, da brez znanosti ni ne človeškega ne strukturalnega ne potrošniškega intelektualnega kapitala, ne v gospodarstvu, ne v industriji in ne drugje. Brez znanja, sporazumevanja, raziskav, analiz in znanstvenih zakonitosti ni mogoče pridobivati intelektualnega kapitala ni mogoče

upravljati z njim, ni mogoč gospodarski razvoj in ni mogoč razvoj družbe in človeštva na sploh. Produktivni intelektualni kapital v družbi temelji na interdisciplinarni in multidisciplinarni znanosti, ki širi obzorja, omogoča razvoj in bogati intelektualni kapital. To je bistveni element, ki ga je skozi raziskavo iskal naročnik raziskave in mu predstavlja izhodišče za pregled izobrazbene strukture, ki bo eklatantni element v iskanju ustreznega intelektualnega kapitala v bodoči dejavnosti spremljanja klimatskih sprememb.

Razprava o razvojnih možnosti izobrazbene strukture

Zanimajo nas razvojne možnosti izobrazbene strukture, načrtovanje izobrazbe po vrsti in stopnji. Vse to je odvisno od številnih dejavnikov, ki so prisotni ali ki delujejo v sami regiji. Če smo za primerjavo naši raziskavi vzeli turizem, smo v navedenih aktivnosti v turistični dejavnosti in v letnem bilančnem stanju dobili podlago za oceno in načrtovanje aktivnosti posamezne turistične dejavnosti, turistične zveze in njihovih lastnikov. Ugotovimo, da na razvoj vpliva število obiskov na turističnem prostoru in število prodanih produktov ali proizvodov, kar predstavlja podatke, ki turističnim organizacijam kot indikator turizma daje impute za poklicno usmerjenost, oblike potrebnega kadra po stroki, stopnji izobrazbe oz. daje podatke za razvoj tiste turistične dejavnosti, ki v naprej pove, da bo imela svojo podlago. Gre za podatke, ki so istočasno indikatorji za pripravo poslovnih načrtov na gospodarskem področju za prihodnje leto ali za določeno obdobje. Primerjava je ustrezna, saj bi za področje ugotavljanja in spreminjanja klimatskih razmer v regiji ali mnogo širše, lahko uporabili enak sistem. Pri tem je treba upoštevati še sodobni tehnološki napredek, globalizacijo svetovnega trga, digitalizacija sveta, sodobni razvoj vseh oblik infrastrukture, hitro gibanje ali migracije prebivalstva sveta, vse večje zahteve potrošnikov in mnogo širše dejavnike, ki močno vplivajo na načrtovanje, razvoj in financiranje številnih dejavnosti. Gre za ugotovitev, ki nam pojasni, da je intelektualni kapital, tako človeški kot strukturalni in potrošniški, osnova za načrtovanje in financiranje gospodarske ali druge dejavnosti (Sullivan, 1998), istočasno pa pove, da potrebno sprotno vlaganje v izobraževanje kadra oz. v intelektualni kapital. Skozi slovenski izobraževalni sistem ugotavljamo, da je sicer naravnano na razvoj potrebnih kadrov v gospodarstvu, industriji, turizmu in širše, vendar gre za splošno ali specifično izobraževanje, ki sicer ponudi teoretično in formalno zgrajeno in intelektualno usposobljeno osebo, vprašanje pa je, ali te oblike izobraževanja ustrezajo vsem potrebam gospodarstva, industrije, turizma, šolstva itd., zato je potrebno nadaljnje izobraževanje, izpopolnjevanje, licenciranje in drugo, kar ustvarja intelektualni kapital. To so izkazi, ki zahtevajo od organizacij, da določen del svojih sredstev namenjajo načrtovanju in financiranju internega izobraževanja in usposabljanja znotraj stroke oz. za lastne potrebe. Vsakršno vlaganje v izobrazbo in intelektualni kapital povečuje možnosti za izboljšanje ponudbe, storitev ali dejavnosti. Na primerjalni gospodarski veji smo ponazorili potrebo po izobraževanju in ustvarjanju intelektualnega kapitala. Ker je naročnik imel lastne interese, ki so temeljili na ugotavljanju oblike in stopnje izobrazbe ter na številu izobraženih oseb, skozi katere je ugotavljal stopnjo intelektualnega kapitala, ki bi ga lahko uporabil v svoji dejavnosti, smo bili vezani na njegove usmeritve in kriterije za ocenjevanje obstoječega stanja. Treba je tudi opozoriti, da gre za razvojno dokaj bogato območje Slovenije, ki je primerno za bivanje in gospodarski razvoj in obenem gre za območje ali regijo, ki je zaradi podnebnih sprememb zanimivo za umeščanje dejavnosti, kakršna je spremljanje klimatskih sprememb. Nemogoče pa je konkretizirati in na podlagi ugotovljenih dejstev kar določiti obliko ali stopnjo izobrazbe oz. intelektualnega kapitala, ki bi za naročnika kar bil primeren. Razvojne možnosti so velike, spremembe in spreminjanje je prisotno, zato je v prihodnje pričakovati tudi nove oblike izobraževanja in usposabljanja.

Zaključek ali sklepna misel

V zvezi s področjem turizma bi pojasnili, da predstavlja enega največjih ekonomskih sektorjev na svetu, njegov pomen pa še narašča, kar je posledica številnih dejavnikov, od preobrazbe industrije v storitvene dejavnosti do rasti srednjega razreda, ki vodi tudi v spremembo navad uporabnikov, oblike produktov ali proizvodov na področju, navade potovanj in podobno. Ali je tako tudi na drugih področjih, ne moremo trditi, saj teh podatkov nismo zbirali. Bili smo zavezani k iskanju podatkov, kakršne je želel naročnik. Kadar pa govorimo o vplivu novih predpisov in tehnologij, ki lahko vplivajo na spremembe preferenc ponudnikov ali povpraševalcev ali nekega konkretnega interesa, moramo vedno iskati možnosti za pridobivanje novih kompetenc, čim bolj kakovostno načrtovanje, merjenje in spremljanje podatkov na določenem področju. Razvoj gospodarstva, industrije in drugih dejavnosti ali razvoj turizma po turističnih prostorih in državah je primerjalno različen, kar je treba upoštevati pri doseganju zastavljenih ciljev. To vodi k uspešni rasti in razvoja gospodarskega ali drugega področja (Colarič-Jakše, 2015).

Ugotovili smo, da izobrazbena struktura ali intelektualni kapital v Severno Primorski regiji predstavlja tisti prepoznavni del prostora, ljudi in proizvodov, ki so zanimivi za uporabnike. V njem prepoznamo osnovo gospodarskega razvoja, v katerega v prvo vrsto postavljamo človeka, njegovo znanje, sposobnosti, hotenje, veščine, izobrazbo in mnogo drugih dejavnikov. Seveda pri naši pojasnitvi govorimo o neotipljivem kapitalu, shranjenem v človeku oz. posamezniku, ki je sicer pravno formalno urejen skozi pridobljeno diplomu, spričevalo, potrdilo, listino ali licenco, in ki ga človek oz. posameznik na podlagi pravno urejenega razmerja (pogodba o zaposlitvi, podjema pogodba, avtorska pogodba ali drugo pravno formalno razmerje). Kadar gre za oblike združenja, lahko govorimo o obliki razpolaganja z izobrazbo oz. intelektualno strukturo, ki je koristna organizaciji in upravljavskim sistemom, ki z njim obvladujejo področja in dejavnost, katero razvijajo ali ustvarjajo ponudbe in produkte.

Kot so v povezavi z izobrazbo in intelektualnim kapitalom razpravljali Stevart (1997), Klein (1994), Sullivan (1998), Zelenika (2005), je mogoče izobrazbo oz. intelektualni kapital (popolnoma enak termin je mogoče koristiti za logistiko, robotiko ali za druge procese) v gospodarstvu, industriji, turizmu ali drugi dejavnosti opredeliti kot seštevek organizacijskih procesov, patentov, veščin, izkušenj posameznika, tehnologijo, informacije o dobaviteljih in odjemalcih, individualno akumulacijo znanja in know-how, ki kot intelektualni kapital predstavljajo znanje, za gospodarstvo, industrijo, javno dobro in mnoge druge organizacije. Lahko bi rekli, da je krona vsemu uspešen menedžment (Mulej, 2013), ki omogoča med organizacijsko usklajevanje, povezovanje in iskanje rešitev, kar posledično omogoči vse druge procese, ki dajo končni rezultat uporabe intelektualnega kapitala.

Zaključimo lahko, da je izobrazba ali intelektualni kapital v gospodarstvu, industriji in širše v Severno Primorski regiji usmerjen v razvoj gospodarstva, industrije, malega obrtništva, infrastrukture, trga in drugih dejavnosti, ki so potrebne za delovanje in funkcioniranje regije. Gre za oblike in stopnje izobraževanja, ki ga mora regija, gospodarstvo, industrija, lokalna skupnost in država podpirati in vanj vlagati čim več sredstev, ki bodo omogočila nadaljnji razvoj. Z našo raziskavo smo potrdili tezo, da »Za proučevanje klimatskih sprememb in vpliva na okolje potrebni izobraženi in sposobni ljudje.«

Viri:

1. Beganović, I. A. (2016). *Inovativnost strategijska orijentacija malih poduzeća*. Novi Sad: Europromet.
2. Colarič-Jakše, L.-M. (2017). *Sodelovalno mreženje in izraba inovacijskega potenciala v turističnem prostoru*. Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
3. Colarič-Jakše, L.-M. (2015). *Vpliv dejavnikov socialnega kapitala na inovacije v turistični dejavnosti*. [Doktorska disertacija, Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu].
4. Gričar, J. (2009). Izrabljanje informacijske tehnologije za inovativno medorganizacijsko povezovanje. V B. Bukovec, U. Pinterič, A. Pandiloska (ur.) *Uveljavljanje univerzalne odličnosti kot odgovor na izzive sedanjosti in prihodnosti/21. mednarodni forum odličnosti in mojstrstva in Konferenca zmagovalcev, 21. in 22. maj 2009, na Otočcu* (str. 123–136). Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
5. Hoppe, G. (2012). Before Nature takes the final Bill. *CR Navigator*, 43–51.
6. Lauc, A. (2000). *Metodologija društvenih znanosti*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet.
7. Mulej, M. et al. (2000). *Dialektična in druge mehkosistemske teorije: podlage za celovitost in uspeh managementa*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
8. Mulej, M. et al. (2013). *Dialectical Systems Thinking and the Law of Requisite Holism Concerning Innovation*. Litchfield Park: Emergent Publications.
9. Murtič, S. (2012). *Sodobna paradigma medorganizacijskega obvladovanja logističnih procesov*. [Doktorska disertacija, Fakulteta za uporabne družbene študije Nova Gorica].
10. Murtič, S., Murgelj, J., Vidiček, M. (2009). *Osnove prava v logistiki: učbenik*. Nova Gorica: Littera Picta.
11. Murtič, S., Jankovič, P. (2018). *Osnove gospodarskega prava: učbenik za študente visokih in univerzitetnih programov*. Rogaška Slatina: Alerma, Visoka šola za regionalni menedžment.
12. Stewart, T. A. (1997). *Intellectual Capital: The new Wealth of organizations*. London, Naperville (Ill.): N. Brealey.
13. Sullivan, P. H. (1998). *Profiting from Intellectual Capital – Extracting Value from Innovation*. New York: Wiley & Sons.
14. Štrukelj, T. (2015). *Dialektični sistem vidikov za inoviranje upravljanja in vodenja tranzicijskega podjetja*. [Doktorska disertacija, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta].
15. Zelenika, R. (2005). *Logistički sustavi*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.
16. Zelenika, R. (2008). *Logistički sustavi*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.